

1

Martinci / napotki za določanje v naravi

// Luka Božič

V skupino ptic z imenom martinci uvrščamo deset predstavnikov rodu *Tringa*, od katerih je bilo v Sloveniji zabeleženih sedem vrst, šest pa se jih pri nas redno pojavlja. V ožje sorodstvo martinčev sodi tudi mali martinec (*Actitis hypoleucos*), ki sicer spada v drug rod (*Actitis*, mali martinci). Nekoliko širše sorodstvo martinčev sestavljajo vrste iz poddružine martinčev *Tringinae* (skupaj 30 vrst), ki je del največje družine skupine pobreznikov, imenovane kljunači *Scolopacidae* (86 vrst), vendar bo v tokratnem prispevku govor le o martinčih v ožjem pomenu besede.

Martinci so večinoma gnezdilci kontinentalnih, severnih delov zmernega podnebnega pasu, kjer izbirajo močvirja, barja in druge odprte, vlažne predele na območju borealnih gozdov in deloma tundre. Izjema je rdečenogi martinec (*Tringa totanus*), pri katerem del areala sega precej južneje od drugih vrst in pogosto gnezdi tudi na obalnih mokriščih, vključno s Sredozemljem. Rdečenogi martinec je tako hkrati edina vrsta martinca, ki redno gnezdi tudi v Sloveniji, čeprav le v manjšem številu in le na treh ali štirih lokalitetah. Druge vrste se pri nas pojavljajo le v izvenzgoditvenem obdobju, večinoma v času selitev.

Martinci so, kot je to običajno pri večini pobreznikov, izraziti selivci, ki zimo preživijo v podsaharski Afriki, v manjšem številu pa tudi na obalah Sredozemskega morja. Pri nas jih lahko na spomladanski selitvi opazujemo med sredino marca in sredino maja, na jesenski selitvi pa med koncem junija in koncem septembra, nekatere vrste v manjšem številu celo vse do konca oktobra ali sredine novembra. Edina vrsta, ki se v zimskem času redno pojavlja v notranjosti Slovenije in celo prezimuje na prodiščih nekaterih rek, je pikasti martinec (*T. ochropus*). Seveda niso vse vrste pri nas enako pogoste. Medtem ko prištevamo pikastega, močvirskega (*T. glareola*) in ze-

lenonovega (*T. nebularia*) martinca med pogoste vrste, potrebujemo za opazovanje drugih vrst več sreče, ali pa se moramo odpraviti na eno izmed znanih območij rednega pojavljanja martinčev pri nas. Še zlasti to velja za jezerskega martinca (*T. stagnatilis*), ki je najredkejši med vsemi vrstami martinčev z rednim pojavljanjem v Sloveniji.

In kje so pri nas najboljše območja za opazovanje martinčev? Pikasti martinec se v manjšem številu pojavlja v nižinah povsod po državi. Ustavlja se tudi na zelo majhnih vodnih telesih, kot so potoki, kanali in mlake. Podobno velja za močvirskega martinca, ki pogosto oblikuje nekoliko večje jate (do nekaj deset osebkov) in se rad ustavlja na poplavljenih travnikih ter njivah. Druge vrste navadno potrebujejo nekoliko večja vodna telesa, kot so ribniki, jezera in obalna mokrišča. V večjem številu se pojavljajo zlasti tam, kjer so na voljo primerne blatne površine in plitvine za prehranjevanje. Med takšna območja prištevamo predvsem Sečoveljske soline, Škocjanski zatok, Cerkniško jezero (zlasti spomladi), zadrževalnik Medvedce in bazene nekdanje tovarne sladkorja Ormož, v manjšem obsegu pa tudi nekatere druge lokalitete (npr. Ledavsko jezero, Rački ribniki, ribnik Vrbje, mlaki pri Hrašah ipd.).

Martinci ne sodijo med najlažje skupine ptic za določanje v naravi, zlasti če nimamo z njimi nobenih predhodnih izkušenj. Pomembni znaki pri določanju so dolžina, ukrivljenost, debelina in barva kljuna, barva in dolžina nog, dolžina morebitne nadočasne proge, izrazitost, oblika ter dolžina prog na prsih in bokih, obarvanost zgornjega dela telesa (hrbet in peruti) in velikost (pomembno predvsem pri neposredni medsebojni primerjavi različnih vrst), v letu pa oblika morebitne svetle lise na spodnjem delu hrbtna, barva trtice in spodnje strani peruti ter beline v perutih. ●

1: Zelenonogi martinec spada med pogostejše vrste martinčev. Tako kot večino drugih vrst, ga lahko pri nas opazujemo predvsem na selitvi. foto: Borut Rubinič

Martinci

Ilustracije Jan Hošek

pikasti martinec (*Tringa ochropus*)
velikost: 20-24 cm

temna zgornja stran z majhnimi svetlimi pikami

noge ponavadi zelenkaste barve

nadočesna proga sega le do očesa

temne proge na prsih ostro ločene od belega trebuha

izrazita nadočesna proga sega do očesa

dolg kljun z rdečim bazalnim delom (samo spodnji del kljuna)

odrasel poletni

temna zgornja stran s posameznimi črnimi peresi v poletnem perju, svetlo siva v zimskem in juvenilnem perju

dolge, sivo-zelene noge, ki v letu opazno presegajo rep

nadočesna proga izrazita, sega prek očesa

svetle proge na prsih postopno prehajajo v belkast trebuh

zelenonogi martinec (*Tringa nebularia*)
velikost: 30-34 cm

+ - velik; največji martinec

črni martinec (*Tringa erythropus*)
velikost: 29-33 cm

mladosten

rdeče noge (razen v popolnem poletnem perju, ko so črne)

odrasel poletni

dolg, rahlo navzgor ukrivljen kljun

svetlejša zgornja stran z več in večjimi svetlimi pikami

močvirski martinec (*Tringa glareola*)
velikost: 18.5-21 cm

noge ponavadi rumenkaste do izrazito rumene

pikasti martinec
temna spodnja stran
peruti

rdečenogi martinec
v letu progast rep ter bel spodnji del
hrbta in širok, bel zadnji rob peruti

**močvirski
martinec**
svetla spodnja
stran peruti

jezerski martinec
v letu progast rep ter bel spodnji del
hrbta ovalne oblike

zelenonogi martinec
v letu svetel rep ter bela trtica in bel
spodnji del hrbta, ki ima obliko narobe
obrnjene črke V

črni martinec
v letu progast rep ter bel spodnji del
hrbta ovalne oblike

v poletnem perju v celoti črn, v zimskem perju zelo
svetel belo-siv, v juvenilnem perju pretežno sivo-
rjav z izrazitimi prečnimi progami na celotnem
spodnjem delu telesa

siva zgornja stran z značilnimi črnimi vzorci
na posameznih peresih v poletnem perju, zelo
svetlo siva v zimskem in juvenilnem perju

srednje dolg kljun z rdečim
bazalnim delom (zgornji in
spodnji del kljuna)

rdečenogi martinec (*Tringa totanus*)
velikost: 24-27 cm

jezerski martinec
(*Tringa stagnatilis*)
velikost: 22-25 cm

veliko beline na
predelu med očesom
in bazo kljuna v
zimskem perju

+ - vitka postava, dolg tanek vrat

zelo dolge, tanke sivo-zelene noge

izjemno tanek, dolg, raven kljun

izrazito progast po
vratu, prsih in spodnjem
delu telesa, manj izra-
zite proge v podobnem
obsegu opazne tudi v
zimskem in juvenilnem
perju

vselej rdeče noge

Objavo ilustracij so omogočili: avtor ilustracij Jan Hošek,
ČSO (Česká společnost ornitologická) – češki partner
BirdLife International in Alena Klvaňová, urednica revije
Ptačí svět, za kar se jim iskreno zahvaljujemo.

Risbo Martinci si lahko ogledate tudi na spletni strani
revije Svet ptic.